

в том числе в новых фактурах речи для формирования языковой личности переводчика.

Указанные примеры подводят нас к мысли о важной роли субстандарта в коммуникации успешной языковой личности.

Литература

А. Б. Бушев Наука о языке и вульгаризация речи в СМИ // Российская наука и СМИ. Сб. статей. Под. ред. Ю. Ю. Черного. М., 2004. 121-129. Краткий словарь американского сленга и разговорных выражений. Сост. *Бушев А. В.* и др. Смоленск, 1997. *Глазунов С. А.* Новый англо-русский словарь современной разговорной лексики. М., 1998. *Глухова М. А.* Метафоризация в арго. АКД. Тверь, 2003. *Голденков М. А.* Активный английский. М., 2000. *Земская Е. А.* и соавт. Словарь общего жаргона. М., 2000. *Матюшенков В. С.* Словарь английского сленга. Особенности употребления сленга в Северной Америке, Великобритании и Австралии. М., 2002. *Матюшенков В. С.* Англо-русский словарь особенностей английского языка в Северной Америке, Великобритании и Австралии. М., 2002. *Мокиенко В. М.* Толковый словарь языка Совдепии. СПб., 1998. *Мокиенко В. М., Никитина Т. Г.* Словарь русской брани. СПб., 2003. *Никитина Т. Г.* Словарь молодежного сленга. СПб., 2002. *Скребнев Ю. М.* Стилистика английского языка. М., 1994. Словарь современного сленга *Тони Торна*. М., 2000. Англо-русский толковый словарь американского разговорного языка. Составитель *R. M. Harmon*. М., 1999. *Longman Dictionary of American English*. 1997.

ВАСИЛЕНКО Д. В.

(Горлівський держ. пед. інститут іноземних мов)

АНГЛОМОВНІ ПРЕЦЕДЕНТНІ ІМЕНА ВІЙСЬКОВОЇ СФЕРИ

The article is devoted to the military proper names linguoculturological analysis. The emphasis is on the study of proper names as cultural phenomena and a source of encyclopedic information. The article reveals the meanings and functions they perform in the process of communication.

Key words: *military lexicon, proper names, linguoculturology, cultural phenomena, encyclopedic knowledge.*

Власні імена, оніми, є назвами (словами, сполуками або реченнями), які служать для виокремлення названих ними об'єктів серед інших об'єктів, їх індивідуалізації та ідентифікації. Значення онімів співвідносяться з певним референтом (живою або неживою істотою: людиною, твариною, іншими об'єктами дійсності). Власні імена розглядаються у сучасній лінгвістиці з різних точок зору, зокрема, з позиції теорії прецедентності, розробленої наприкінці ХХ століття російським науковцем Ю. М. Карауловим, який дав широке визначення прецедентних текстів, що дозволило віднести до них як вербальні (лексеми, фразеологізми, речення), так і невербальні одиниці (витвори мистецтва) [Караулов 1987]. Проблема прецедентності залишається актуальною і знаходить відбиття у працях багатьох сучасних вітчизняних та

зарубіжних мовознавців [Вокальчук 2004; Гудков 2004; Нахимова 2007; Сніховська 2005].

Мета нашого дослідження полягає у вивченні смислового варіювання та функціонування власних імен військової сфери у лінгвокультурологічному аспекті. Поставлена мета досягається вирішенням таких завдань: встановити типи прецедентних онімів та визначити їх семантичні особливості; виявити джерела прецедентності власних імен; охарактеризувати функції, які виконують прецедентні імена в процесі комунікації. *Об'єктом дослідження* є англомовні власні імена військової сфери. *Предмет аналізу* – процеси розвитку прецедентної семантики. *Матеріалом дослідження* слугували англомовні військові оніми, отримані шляхом суцільної вибірки і зафіксовані лексикографічними джерелами – англомовними словниками військових термінів, сленгізмів, тлумачними словниками, а також інтернет-сайтами [Bowyer 2004; Dickson 1994; Random House Webster's Unabridged Dictionary 2001].

Під прецедентними іменами розуміють широко відомі власні імена, що вживаються у тексті не стільки на позначення людини (ситуації, міста, організації і таке інше), скільки у якості своєрідного культурного знаку, символу певної якості, події тощо [Нахимова 2007]. Вони є компонентами знань, позначення та зміст яких “добре відомі представникам певної етнокультурної спільноти, актуальні й використані у когнітивному й комунікативному плані” [Селіванова 2006, с. 492]. Прецедентні імена є одним із проявів інтертекстуальності. Вони відбивають певні концепти, створюють стереотипи і формують національну картину світу.

Розуміння прецедентних імен ґрунтується на фонових та енциклопедичних знаннях адресатів. Мова, яка виконує кумулятивну (накопичуючу) функцію, зберігає колективний досвід, який закріплюється у формах мови – словах, фразеологічних зворотах, афоризмах. Кумулятивна функція мови є, за словами В. Г. Костомарова, “включення культури до мови та мови до культури, зв'язок мови та культури” [Верещагин, Костомаров 1990]. Неповна інформованість про культурні реалії призводить до створення “комунікативного шуму, що є перешкодою, яка знижує ефективність комунікації та може призвести до її припинення” [Селіванова 2000, с. 51].

Прецедентні імена можуть мати універсальний (світові війни, політичні події, відомі усьому світу люди, літературні твори) і національно-специфічний статус. Серед найбільш активних субсфер-джерел прецедентності у сучасній масовій комунікації виокремлюють сферу “Війна” [Нахимова 2007].

Військова лексика взаємодіє із загальноновживаною лексикою, яка є постійним джерелом поповнення військової підмови, зокрема, прецедентного лексикону. Переважно внаслідок перенесення значення загальноновживана лексика утворює семантичні військові лексеми, які відіграють важливу роль у процесі номінації. На позначення нового поняття використовується вже існуюче слово, вибір якого не є випадковим. Він визначається закономірним зв'язком між новим поняттям та попереднім значенням слова. Цей зв'язок ґрунтується на тому, що зміст попереднього поняття (попереднього значення слова) і зміст нового поняття мають загальну ознаку. Перенос значення відбувається, головним чином, шляхом метафоризації, наприклад, лексема *Cadillac* (марка транспортного засобу) у військовій підмові передає значення “танк *М-1 Абрамс*”. Метафоричний образ створюється внаслідок перенесення характеристик автомобіля, який вважається ознакою якості та комфорту, на сучасну військову техніку.

У процесі творення військової прецедентної лексики використовується також метонімічний перенос, який здійснюється внаслідок суміжності зовнішніх або внутрішніх ознак двох об'єктів, наприклад, *Iron Triangle* – “оборонна територія центрального фронту, що вважалась військами ООН головною північнокорейською базою та промисловим комплексом (Корея, 1950-1953)”.

В основі прецедентних військових імен може бути алюзія, натяк на загальновідомий історичний, літературний чи побутовий факт: *Bertha* – “гармата”. Назва походить від власного імені – *Bertha Antoinette Krupp von Bohlen und Halbach* (1886-1957) – “Берта Антуанета Круп – власниця заводу-виробника гармати”.

Джерелами прецедентності англословних власних імен (антропонімів, топонімів, назв подій та літературних і кінематографічних творів) військової сфери, що відбивають зв'язок загальнолітературної і військової лексики, є:

1. *Кіно, телебачення*. Широковідомим онімом світу кіно є ім'я кіногероя фільму режисера Теда Котчєффа з Сильвестром Сталлоне у ролі в'єтнамського ветерана Джона Рембо, знавця зброї і власного тіла, людини, яка навчена не зважати на біль та погодні умови (США, 1982). У В'єтнамі він мав завдання убивати і виснажувати ворога до цілковитої перемоги. На війні він був героєм. Ім'я Рембо стало символом сили, рішучості, мужності, ознаки яких почали екстраполювати на будь-яку сміливу, відважну людину: “A female US soldier who came to personify the US invasion of Iraq has appeared before a congressional hearing to reject the Pentagon's portrayal of her as a **“Rambo from West Virginia”** [Guardian, April 26, 2007]. “McCain's convention speech positioned him as John **Rambo**. The Iraq War is another **Rambo** moment for McCain, another opportunity to redeem himself and his country from the failure of Vietnam” [Informed Comment, September 5, 2008].

Широкофюзеляжний реактивний літак отримав ім'я героя дитячого мультиплікаційного серіалу, *Fat Albert* – Товстун Альберт, створеного американським комедійним актором Білом Косбі (1937-): “The Blue Angels' C-130T Hercules, affectionately known as **Fat Albert**, has performed its fiery jet-assisted takeoff at countless air shows since 1975” [www.marinecorpstimes.com]. “I actually got to ride **Fat Albert** during the JATO takeoff at NASA Miramar's twilight show in 2003” [www.youtube.com].

В основі назви стратегічної оборонної ініціативи США – *Strategic Defence Initiative*, так званої програми “зіркових війн” – “*Star Wars*”, що передбачала розміщення у космосі супутників, призначених для знищення балістичних ракет супротивника, є алюзія на всесвітньовідомий фільм Джорджа Лукаса: “The ambitious initiative was “widely criticized as being unrealistic, even unscientific” as well as for threatening to destabilize MAD and re-ignite “an offensive arms race”. It was soon derided as **Star Wars**, after the popular 1977 film by George Lucas” [en.wikipedia.org]. “NATO's top military commander, General Bernard Rogers is proposing an improved air defence system that could draw on some of the research into directed-energy weapons for the US Strategic Defence Initiative (**Star Wars**, so called)” [Financial Times, August 1, 1986].

Нові прецедентні імена виникли під час війни у Перській затоці, яка широко висвітлювалась мас-медіа, у тому числі телевізійними компаніями. Кореспонденти чотирьох американських телевізійних мереж (ABC, CBS, CNN, NBC) вели прямі репортажі з місця бойових дій у режимі нонстоп – *total immersion* або *militainment*. Телевізійний майданчик, що розташовувався біля Міжнародного готелю “Джахран”, отримав назву “*Little Hollywood*” – “Малий Голівуд” (посилання на американську кіноіндустрію): “**Little Hollywood: Rear veranda at Dhahran International Hotel, which**

the four U.S. networks transformed into a stage – blue cabana domes and all – for their live shots” [www.people.com/people/archive].

2. *Комп’ютеризація.* Культурний компонент змісту прецедентної лексики періоду першої війни в Іраку є, загалом, експресивним і має позитивну емоційну оцінку. Так, війна у Перській затоці асоціюється у військових з комп’ютерною відеогрою, що належить японській фірмі “Nintendo”, яка спеціалізується на створенні комп’ютерних ігор та гральних консолей. Гра, в якій вибухають будівлі, нагадує реальне бомбардування Іраку. Звідси стає зрозумілою назва війни в Іраку – *Nintendo war* – “Нінтендо війна”: “**Nintendo War** has become a video game. Enemies are no longer ferocious warriors with teeth bared and weapons raised. They are blips on a phosphorescent screen with little symbols showing what a computer thinks they are” [www.mahalo.com/iraq-war]. “**This Nintendo War** between Patriots and Scuds was the first real feel-good war that the cholesterol-laden testosterone-poisoned MTV/CNN-addicted American public had witnessed in half a century. Former U.S. President George Herbert Walker Bush managed to beat the wimp image (at least temporarily) and end the deadly Vietnam Syndrome that forced the American military to fight without public support at home” [chss.montclair.edu/english/furr/Vietnam].

3. *Відомі люди (письменники, винахідники, науковці).* Надзвичайно складна ядерна зброя отримала ім’я американського карикатуриста, письменника, скульптора та інженера, Рубена Гольдберга – *Reuben Lucius Goldberg* (1983-1970), відомого своїми складними приладами, що виконують прості завдання незвичними способами (наприклад, ефект доміно): “*This points out another daunting challenge to any would-be nuclear state; crossing the gap from a large **Rube Goldberg** device that goes “boom” and a workable weapon design that can withstand the hazards of being lofted to the edge of space (where it is very cold) then plunging back to earth at supersonic speeds intact enough to trigger itself with enough precision to implode its fissile core*” [TNL Features – Politics, July 10th, 2009]. “*It’s a big **Rube Goldberg** type of thing. Massachusetts Institute of Technology physicist Theodore Postol, regarding the possible need for U.S. sea-based missile defense assets to protect planned missile defense elements in Europe*” [www.nti.org/d_newswire].

4. *Літературні твори.* Назва *Emerald City* (військове містечко короля Халада в Саудівській Аравії) – “Смарагдове місто” пов’язана з літературною асоціацією, а саме з оповіданням “*The Emerald City of Oz*” – “Смарагдове місто країни Оз”, написаним американським письменником Л. Френком Баумом: “**Imperial Life in the Emerald City**” is an unprecedented account of life in Baghdad’s Green Zone, a walled-off enclave of towering plants, posh villas, and sparkling swimming pools that was the headquarters for the American occupation of Iraq” [www.rajivc.com]

5. *Географічні назви.* Ракетний відсік підводного човна отримав назву *Sherwood Forest* – “Шервудський ліс”. Ракети порівнюються з деревами: “*The George Washingtons were essentially Skipjacks with a 130 foot (40 m) missile compartment (“**Sherwood Forest**”), inserted between the ship’s control navigation areas and the nuclear reactor compartment*” [en.wikipedia.org]. Шервудський ліс, розташований у Нотінгемширі, Англія, відомий історичними асоціаціями з легендою про Робіна Гуда.

Іншим джерелом постачання військових прецедентних імен є лексика військової підмови, що позначає:

1. *Минулі війни, бої, бойові операції.* Битва при Ватерлоо (Бельгія, 1815 рік), під час якої англо-голандські війська на чолі з А. Веллінгтоном та пруські війська під керівництвом Г. Блюхера, завдали ніщевного удару Наполеону I, стала асоціюватися з

будь-якою поразкою, наприклад, “*If we're able to stop Obama on health care reform, it will be his Waterloo*” [www.youtube.com]. Ознаку повного краху відбиває онім *Stalingrad*, що позначає Сталінградську битву (1942-43), яка внесла докорінні зміни у хід Другої світової війни. “*Maybe Senator DeMint was wrong. ObamaCare isn't actually Obama's Waterloo, it's his Stalingrad*” [The Travis Monitor, December 15, 2009].

Прецидентним ім'ям стала назва теорії ведення швидкоплинної війни – “*бліцкриг*”, розробленої германським військовим керівництвом на початку ХХ століття. Дане ім'я стало пов'язуватися з будь-якими швидкими, рішучими діями: “*Hezbollah's Political Blitzkrieg*” [World Defense Review, 2010].

Назва В'єтнамської війни (1959-1975), яка позначилася почуттям розчарування в американському суспільстві і виявилася у так званому “*В'єтнамському синдромі*” – *Vietnam syndrome*, почала асоціюватися з невдачою та поразкою. На початку кризи у Перській затоці у 1991 році вона знову знайшла поширення у ЗМІ, промовах політиків і військових: “*Stop the New Vietnam War: Attacks on Catholic Priests!*” [Catholic Online, July 31, 2009].

Непопулярний характер війни в Кореї відбиває найменування *Forgotten War* – “*Забута війна*”, яке переноситься на будь-який військовий конфлікт, що має негативний резонанс і тому повинен бути забутим: “*Heavy Fighting in the Philippines: Another Forgotten War*”. *Until recently, Afghanistan was called “The Forgotten War”* [Overview, June 6, 2009].

2. *Антигерої, вороги*. Ім'я Адольфа Гітлера (1889-1945), голови германської фашистської держави, пов'язують з насильством та іншими негативними рисами, притаманними усім диктаторам, зокрема, Саддаму Хуссейну (1937-2006), іракському політичному лідеру, президенту (1979-1994): “*Is Saddam Another Hitler?*” [Patrick J. Buchanan, October 21, 2002].

Військові найменування, що позначають бойові дії, визначні дати, можуть перетворюватися на прецедентні імена загальнолітературної мови. Так, лексема *Cold war* – “*Холодна війна*”, що відбиває політичне напруження в стосунках між двома ядерними державами, США та СРСР (1945-1991), внаслідок переосмислення стала вживатися на позначення суперечки, напружених стосунків між людьми, організаціями: “*Private schools are engaged in a “cold war” with state schools which is being aggravated by plans to force fee-charging schools to open up their facilities, according to the body representing top public schools*” [Education Guardian, May 7, 2008].

Day of Infamy – “*День ганьби / приниження*”, назва дня нищівної атаки японцями американської військової бази, Перл Харбор (1941), запропонована президентом Франкліном Д. Рузвельтом, почала асоціюватися з власною невдачою, поразкою: “*Guest commentary: His own “day of infamy” highlights the mistakes of youth*” [Vero Beach, January 2, 2010].

Військові прецедентні імена належать як до загальнолітературної, так і до субстандартної лексики. Вони вживаються у мові військових і засобах масової інформації. Непрямі найменування об'єктів виконують, головним чином, функції номінації (*Iron Triangle*), додаткової експресивності (*Star Wars*), оцінності (*Forgotten war*) та створення гумористичного ефекту (*Bertha*). Дані прецедентні імена добре відомі представникам професійного соціуму і усьому англomовному суспільству. Вони є актуальними в когнітивному (пізнавальному та емоційному) плані.

Військові прецедентні імена є складовою частиною англomовної прецедентної лексики. Вони віддзеркалюють культурні цінності, властиві членам даної етнолінгвокультурної спільноти. Прецедентні імена відображають певні уявлення

носіїв англійської мови про прецедентні феномени та відбивають особливості їх національно-культурного менталітету. У військовій сфері актуальними, постійно відтворюваними прецедентними феноменами є, головним чином, такі, що корелюють з минулими війнами та реаліями, пов'язаними з ними.

Вивчення вербальних прецедентних феноменів сприяє розумінню культури та історичного досвіду суспільства. Тому важливим є *подальше дослідження* англо-мовних прецедентних імен військової сфери у їх взаємодії з іншими прецедентними феноменами і одиницями непрямої номінації.

Література

Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. – М.: Русский язык, 1990. – 246 с. *Вокальчук Г.М.* Роль прецедентних феноменів у творенні авторських лексичних номінацій (на матеріалі української поезії ХХ століття) // Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії. Зб. наук. праць Рівненського держ. гуманітарного ун-ту. Вип. 12. – Рівне, 2004. – С. 47 – 50. *Гудков Д. Б.* К вопросу о словаре прецедентных феноменов // Культурные слои во фразеологизмах и дискурсивных практиках. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – С. 251 – 259. *Караулов Ю. Н.* Русский язык и языковая личность. – М.: Наука, 1987. – 264 с. *Нахимова Е. А.* Прецедентные имена в массовой коммуникации. – Екатеринбург: УПИ, 2007. – 207 с. *Селиванова Е. А.* Лингвокультурный аспект коммуникативного шума // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського держ. лінгвіст. ун-ту / Філологія. Педагогіка. Психологія. – Київ: КДЛУ, 2000. – С. 51. *Селиванова О. О.* Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля. – К., 2006. – 716 с. *Сніховська І. Е.* Механізми, засоби та прийоми мовної гри в сучасній англійській мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. / Запорізький нац. ун-т. – Запоріжжя, 2005. – 20 с. *Bowyer R.* Dictionary of Military Terms. – Bloomsbury, 2004. – 262 p. *Dickson P.* War Slang. American Fighting Words and Phrases from the Civil War to the Gulf War. – New York, London, Toronto, Sydney, Tokyo, Singapore, Pocket Books, 1994. – 403 p. *Random House Webster's Unabridged Dictionary.* – New York, Random House. – 2001. – 2229 p.

ВАШТАЛОВА К.О.

(Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка)

ПРАГМАТИЧНІ ФУНКЦІЇ МОВЧАННЯ В АНГЛОМОВНОМУ ПОБУТОВОМУ ДИСКУРСІ

This article focuses on the pragmatic functions of silence within communicative situations in everyday discourse. The communicative silence is analyzed as an illocutionary act. The problems of functional classification of silence are presented.

Key words: *silence, communicative situation, everyday discourse, illocutionary act, pragmatic functions.*

Актуальність обраної теми зумовлена тенденціями сучасної лінгвістики до поглибленого, комплексного вивчення проблем міжособистісної комунікації. Природа комунікативного мовчання аналізується у руслі прагматично-дискурсивної парадигми. Розгляду прагматичного мовчання присвячені роботи Н.Д. Арутюнової, В.В. Богданова, Т. Бруно, Д. Керзона, С.В. Крестинського, А. Яворського, серед публікацій останніх років – праці О.Т. Анохіної, Л.Р. Безуглої, Н.Б. Корнілової, О.Є. Носової, Д.Б. Мухаметова, О.С. Радіонової та інш. Тим не менш, функціонально-